

פתרון תרגיל בית 6 תורת גלואה – תשע"ח

1. תארו ע"י התאמת גלואה את התת-שדות של ההרחבות הבאות (בטאו כל תת-שדה ע"י יוצרים):

- א. $E/\mathbb{Q}$ כאשר E הוא שדה הפיצול של $x^5 - 1$ מעל $\mathbb{Q}$.
- ב. $E/\mathbb{Q}$ כאשר E שדה הפיצול של $x^4 - 2$ מעל $\mathbb{Q}$.
- ג. $E/\mathbb{Q}[\sqrt{2}]$ כאשר E הוא שדה הפיצול של $x^4 + 1$ מעל $\mathbb{Q}[\sqrt{2}]$.
היעזרו בשורש היחידה $\rho_8 = \frac{1+i}{\sqrt{2}}$.

פתרון. א. ראינו כבר בתרגיל הקודם שהחבורה היא $U_5 \cong \mathbb{Z}_4$ ונוצרת ע"י $\sigma: \rho_5 \mapsto \rho_5^2$. שריג התת-חבורות הוא:

$$\begin{array}{c} \langle \sigma \rangle \\ | \\ \langle \sigma^3 \rangle \\ | \\ 1 \end{array}$$

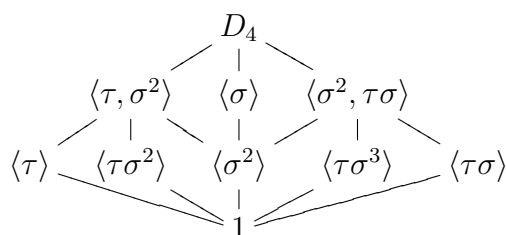
ולכן שריג התת-שדות הוא:

$$\begin{array}{c} E^1 = E \\ | \\ E^{\langle \sigma^3 \rangle} = \mathbb{Q}[\rho_5 + \rho_5^4] \\ | \\ E^{\langle \sigma \rangle} = \mathbb{Q} \end{array}$$

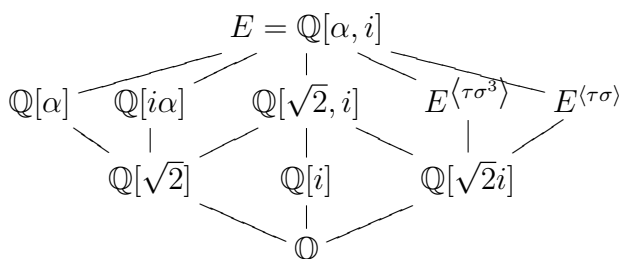
ב. ראינו כבר שהחבורה היא D_4 ונוצרת ע"י

$$\begin{aligned} \sigma: \sqrt[4]{2} &\mapsto \sqrt[4]{2}i \\ i &\mapsto i \\ \tau: \sqrt[4]{2} &\mapsto \sqrt[4]{2} \\ i &\mapsto -i \end{aligned}$$

. שריג התת-חבורות הוא:

. ולכן שריג התת-שדות הוא:

. הסברים: את רב שדות הביניים קל לנחש, לבדוק את המימד שלהם ואז למקם אותם נכון (לפי איזו העתקה שומרת עליהם, ולפי שדות המוכללים בהם או מכילים אותם).

לגבי $E^{\langle \tau \sigma^3 \rangle}$: המסלול של $\alpha = \sqrt[4]{2}$ תחת $\tau \sigma^3$ הוא $\alpha \mapsto i\alpha \mapsto \alpha$ ולכן ניקח $\alpha + i\alpha$. אם כן $\mathbb{Q}[(1+i)\alpha] \subseteq E^{\langle \tau \sigma^3 \rangle}$. ניתן לבדוק (וצריך!) למשל ע"י חישוב המסלול של $(1+i)\alpha$ תחת D_4 שהמימד של $\mathbb{Q}[(1+i)\alpha]$ מעל $\mathbb{Q}$ הוא 4 ולכן יש שיוויון.

לגבי $E^{\langle \tau \sigma \rangle}$: המסלול של $\alpha = \sqrt[4]{2}$ תחת $\tau \sigma$ הוא $\alpha \mapsto -i\alpha \mapsto \alpha$

ולכן ניקח $\alpha - i\alpha$. אם כן $E^{\langle \tau \sigma \rangle} \subseteq \mathbb{Q}[(1-i)\alpha]$. ניתן לבדוק (וצריך!) למשל ע"י חישוב המסלול של $(1-i)\alpha$ תחת (D_4) שהמימד של $\mathbb{Q}[(1-i)\alpha]$ מעל $\mathbb{Q}$ הוא 4 ולכן יש שיוויון.

ג. ראינו כבר שהחבורה היא $\mathbb{Z}_2$ ונוצרת ע"י $-i$. $\sigma: i \mapsto -i$. שריג התת-

E	$\mathbb{Z}_2$
F	1

חבורות הוא: | ולכן שריג התת-שדות הוא: | .

2. קבעו האם ההרחבות הבאות הן נורמליות או לא. באם לא, מצאו את הסגור הנורמלי.

א. $\mathbb{Q}[\sqrt{2}, \sqrt[3]{2}]/\mathbb{Q}$

ב. $\mathbb{Q}[\rho_5]/\mathbb{Q}$ כאשר ρ_5 הוא שורש יחידה 5-פרימיטיבי.

ג. $\mathbb{Q}(x)/\mathbb{Q}(x^3)$

פתרון:

א. ההרחבה לא נורמלית כי הפולינום המינימלי של $\sqrt[3]{2}$ מעל $\mathbb{Q}$ הוא

$$x^3 - 2 \text{ והשורשים הנוספים הם מרוכבים ולא שייכים לשדה.}$$

הסגור הנורמלי הוא לספח את השורשים (השורשים של הפולינום

$$\mathbb{Q}[\sqrt{2}, \sqrt[3]{2}, \sqrt[3]{2}\rho_3, \sqrt[3]{2}\rho_3^2] = \mathbb{Q}[\sqrt{2}, \sqrt[3]{2}, \rho_3]$$

ב. ההרחבה היא נורמלית, כי השורשים של הפולינום המינימלי של ρ_5

$$\text{הם } \rho_5^i \text{ שכולם שייכים לשדה.}$$

ג. הפולינום המינימלי של x מעל $\mathbb{Q}(x^3)$ הוא $\lambda - x^3$ ששורשיו המרוכבים

לא שייכים לשדה, ולכן ההרחבה לא נורמלית. הסגור הנורמלי הוא

$$\mathbb{Q}[x, \rho_3]$$

3. הוכיחו כי כל הרחבה K/F ממימד 2 היא נורמלית.

פתרון . יהי $\alpha \in K$ איבר כלשהו. הפולינום המינימלי הוא בהכרח מדרגה 2 (למה?...). מעל K הפולינום מתפרק (כי α שורש בשדה) ל-
 $(x - \alpha)(x - \beta)$. כלומר שהפולינום מתפצל מעל K .

4. תהיינה הרחבות סופיות $K/F, L/F$.

- א. נתון כי K/F הרחבת גלואה, הוכיחו כי KL/L היא הרחבת גלואה.
 ב. נתון כי $K/F, L/F$ הן גלואה, הוכיחו כי KL/F ו $K \cap L/F$ גלואה.

פתרון . א. לפי הנתון K הוא שדה פיצול של פולינום ספרבילי $f(x) \in F[x]$. כמובן ש $f(x)$ הוא גם פולינום מעל L , וברור שמתפצל מעל KL (כי מכיל את K). נראה שזה השדה המינימלי מעל L שעושה זאת: נניח שיש הרחבה E/L כך ש- $f(x)$ מתפצל מעל E . מכיל את F , וממינימליות של K כשדה פיצול מעל F נובע ש $K \subseteq E$. ביחד נקבל ש $KL \subseteq E$.

דרך אחרת (בקיזור): נרשום את השורשים $a_1, \dots, a_n$ אזי $K = F[a_1, \dots, a_n]$ ומתרגיל עבר $KL = L[a_1, \dots, a_n]$ ורואים שזהו שדה הפיצול מעל L .

ב. ראשית עבור KL : לפי התרגיל הקודם KL/L ספרבילי, ולפי הנתון L/F ספרבילי (כי זו הרחבת גלואה) ולכן KL/F ספרבילית (שכן ספרביליות היא תכונה טרנזיטיבית).

כעת נרשום $K = F[a_1, \dots, a_n], L = F[b_1, \dots, b_m]$ ואז (הוכחנו בעבר) $KL = F[a_1, \dots, a_n, b_1, \dots, b_m]$. לכל יוצר, הפולינום המינימלי של מעל F מתפצל מעל K או L ולכן בודאי מתפצל מעל KL . ולכן ההרחבה היא גם נורמלית. יחד קבלנו שההרחבה היא גלואה. עבור $K \cap L$: זהו תת-שדה של K (גם של L) שהוא הרחבה ספרבילית, ולכן גם הוא ספרבילי. עבור איבר $a \in K \cap L$, נסמן את הפולינום המינימלי שלו $f_a \in F[x]$. מכיוון ש K נורמלי ו $a \in K$, f_a מתפצל שם- כלומר שכל שורשי f_a שייכים ל- K . מאותה סיבה, כל השורשים שייכים ל- L . כלומר קיבלנו שהשורשים ב $K \cap L$ ולכן זו הרחבה נורמלית. יחד נקבל שזו הרחבת גלואה.

5. תהי E/F הרחבת גלואה ממימד p^n . הוכיחו כי לכל $1 \leq k < n$ קיים שדה ביניים $F \subseteq K \subseteq E$ כך ש $[E:K] = p^k$. (רמז: תכונה של חבורות (p)).

פתרון. $\text{Gal}(E/F)$ היא חבורת p . תכונה ידועה של חבורות p מסדר p^n היא שיש להן תת-חבורה H_k מסדר p^k לכל $0 \leq k \leq n$. לפי התאמת גלואה, המימד של E מעל שדה השבת המתאים E^{H_k} הוא p^k .